

Učni načrt

Izbirni predmet

PROGRAM OSNOVNOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

**UMETNOSTNA
ZGODOVINA**

*Kaj nam govorijo umetnine
Življenje upodobljeno v umetnosti
Oblika in slog*

Učni načrt

Izbirni predmet

PROGRAM OSNOVNOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

UMETNOSTNA ZGODOVINA

*Kaj nam govorijo umetnine
Življenje upodobljeno v umetnosti
Oblika in slog*

Nacionalni kurikularni svet
Področna kurikularna komisija za osnovno šolo
Predmetna kurikularna komisija
za umetnostno zgodovino

Učni načrt za izbirni predmet

UMETNOSTNA ZGODOVINA

Kaj nam govorijo umetnine

Življenje upodobljeno v umetnosti

Oblika in slog

PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO
dr. **Nataša Golob**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, predsednica
Alenka Puschner, Šolski center Rudolfa Maistra, Kamnik, strokovna tajnica
dr. **Tomaž Brejc**, Univerza v Ljubljani, Akademija za likovno umetnost
Marjan Ocvirk, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo
Andrej Bremec, Srednja šola za oblikovanje in fotografijo, Ljubljana
Olga Paulič, Gimnazija Šiška, Ljubljana

Izdala in založila **Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo**

Za ministrstvo dr. **Lucija Čok**

Za zavod **Alojz Pluško**

Uredili **Nika Schlamberger, Zvonka Labernik**

Jezikovni pregled **Andrej Koritnik, Nina Žitko**

Oblikovanje **TANDAR**

Prelom **BS Jabolko**

Tisk **Kočevski tisk, d.d. Kočevje**

Ponatis

Ljubljana, 2002

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

371.214.1 : 7.01

Učni načrt : izbirni predmet : program osnovnošolskega izobraževanja.
Umetnostna zgodovina : kaj nam govorijo umetnine, življenje
upodobljeno v umetnosti, oblika in slog ž [[pripravila] Predmetna
kurikularna komisija za umetnostno zgodovino Nataša Golob ... et al.].
– 1. natis. – Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport : Zavod
RS za šolstvo, 2001

ISBN 961-234-316-0 (Zavod Republike Slovenije za šolstvo)

1. Golob, Nataša

111990272

Sprejeto na 25. seji Področne kurikularne komisije za osnovno šolo, dne 7. 4. 1998

Sprejeto na 26. seji Nacionalnega kurikularnega sveta, dne 30. 10. 1998

Sprejeto na 22. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, dne 3. 12. 1998

K a z a l o

1	Opredelitev predmeta	5
2	Splošni cilji predmeta	6
3	Operativni cilji predmeta in temeljni standardi znanja	8
4	Specialnodidaktična priporočila	12

Vertical line on the left side of the page.

Vertical line on the right side of the page.

1 OPREDELITEV PREDMETA

Umetnostna zgodovina je veda, ki obravnava zgodovino idej in njihov izraz v likovnih zvrsteh, zlasti arhitekturi, kiparstvu in slikarstvu ter sorodnih načinih ustvarjanja. V svoji najširši obliki povezuje svet likovno izraženih misli, občutij in spoznanj z drugimi umetniškimi izrazi oziroma predstavlja, kako se je likovni umetnik odzival na svet, v katerem je živel.

Predmet umetnostna zgodovina je kot izbirni predmet del obveznega programa osnovne šole. Temeljni cilj in namen predmeta je, da učenca vpelje v svet umetnostnih spomenikov od davnine do naših dni. Prek njih naj spozna umetnost in kulturo domačega kraja in širšega okolja.

Posamezne sestavine predmeta in predmet v celoti imajo veliko humanistično in narodno zavedno vlogo, ker učencu dajejo široko kulturno izobrazbo, mu odpirajo vrata v svetovno in slovensko umetnost, ki naj jo spozna in prepozna kot posebno vrednoto. Prek seznanjanja z umetnostjo domačega okolja si učenec oblikuje narodno zavest in samospoštovanje.

Predmet učenca:

- navaja na občutljivost za lepoto in kritično sprejemanje likovnih stvaritev;
- spodbuja ga k tolerantni kritičnosti in preverjanju lastnih stališč;
- navaja k varovanju kulturne dediščine;
- uči ga pristopa k likovni umetnini;
- uči ga razumevanja različnih izraznih načinov v umetnosti;
- spodbuja ga k samostojnemu vrednotenju in doživljanju umetnin;
- uči ga uporabe in razumevanja različnih umetnostnozgodovinskih publikacij ter prek njih omogoča razkrivanje poglobljenih pomenov v likovnih stvaritvah.

Z vsem tem pa učencu omogoča vstop v druge vrste ustvarjanja oz. povezovanje več umetnostnih načinov (primerjanje z glasbenimi, književnimi, gledališkimi, opernimi, plesnimi stvaritvami itd.).

Umetnostnozgodovinska znanja širijo duhovno obzorje in učencu dajejo življenjsko osmišljanje, navajajo na sprejemanje raznolikega, raznoterih kvalitet.

Predmet ni naravnani v kopičenje podatkov, temveč umevanje (višje kognitivne cilje) likovnih stvaritev.

Pouk umetnostne zgodovine kot obveznega izbirnega predmeta prepletajo:

- prvine teoretičnega posredovanja najpomembnejših ali za posamezno poglavje najnazornejših spomenikov, ob katerih učenci spoznavajo razloge za nastanek določenega tipa umetnine;

- aktivna srečanja s spomeniki (v muzejih, galerijah, lapidarijih, zbirkah itd.);
- aktivno izražanje pridobljenega znanja in rezultatov pri individualno ali skupinsko zastavljenih projektnih nalogah.

Predmet vsebuje tudi prvine 'zgodovinskega spomina' in navaja učence na varovanje in ohranjanje umetnostne dediščine, na vrednotenje sprememb na spomenikih in na oblikovanju stališč glede možnosti za uveljavljanje skrbi (individualne, kolektivne) za umetnostne spomenike.

Obvezni izbirni predmet umetnostna zgodovina je zasnovan v treh enoletnih vsebinsko sklenjenih sklopih. Učencu omogoča, da se za predmet odloči v 7., 8. ali 9. razredu oz. v vseh treh razredih. Predmetu je namenjena 1 ura tedensko (35 ur letno).

2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA

2.1 SPLOŠNI CILJI

Učenci:

- spoznajo raznovrstnost likovnih podob, jih razumejo kot rezultat (produkt) časa in okolja, v katerem so nastale;
- pridobijo občutek za razvoj, razloge in logiko v nastanku posameznega likovnega dela;
- razvijajo veselje in zanimanje za stvaritve iz preteklosti in sedanjosti;
- razvijajo občutek za lepo in za pozitivno vrednotenje umetnostnih spomenikov;
- se seznanjajo z umetnostjo kot posebno vrednoto;
- pridobivajo zavest o mednarodnosti in nadčasovnosti umetnosti;
- razvijajo občutek odgovornosti za umetnostne spomenike in za njihovo varovanje;
- se seznanjajo z različnimi vsebinami in slogovnimi izrazi, ki so posebej lastni spomenikom slikarske, kiparske in arhitekturne umetnosti ter ugotavljajo vzporednice v drugih umetnostnih zvrsteh;
- se seznanijo z različnimi okoliščinami, družbenimi razlogi za nastanek stvaritev;
- se seznanijo s pomembnimi stvaritvami preteklosti in si ustvarijo temelje za razumevanje sodobnih stvaritev;
- razvijejo sposobnost umevanja likovnih umetnin in iz izražanja svojega mnenja o njih;
- se naučijo gledanja oz. pristopa k umetnini;
- se spoznajo s prvinami umetnostnozgodovinske analize.

2.2 FUNKCIONALNI CILJI

Učenci:

- spoznajo in razumejo različne zvrsti umetniškega ustvarjanja, njihovo slogovno raznosterost in vsebinske sklope;
- prepoznajo stvaritve v svoji okolici, ki so jim dostopne bodisi z reprodukcijami ali v neposrednem stiku (galerije, muzeji, arheološka najdišča, razvaline itd.);
- spoznajo vlogo in poslanstvo strokovnih ustanov;
- naučijo se uporabljati priročnike;
- preskusijo se v likovni kritiki;
- preskusijo se v postavitvi razstav;
- preskusijo se v pisanju razstavnega kataloga;
- poskusijo se v predstavitvi interdisciplinarne pobube;
- preskusijo se z raziskovalnimi nalogami.

2.3 IZOBRAŽEVALNI CILJI

Učenci:

- spoznajo nekaj ključnih spomenikov slovenske in evropske umetnosti;
- seznanijo se s temeljnimi termini in jih povežejo s spoznanji iz drugih predmetov (zgodovina, književnost, glasbena in likovna vzgoja);
- odkrivajo vrednote v umetnostnih spomenikih in jih poskusijo umevati v okviru njihovega obdobja;
- odkrivajo razlike med visoko in ljudsko, med industrijsko in množično umetnostjo, med umetnino in dekoracijo oz. kičem.

3 OPERATIVNI CILJI PREDMETA IN TEMELJNI STANDARDI ZNANJA

3.1 KAJ NAM GOVORIJO UMETNINE

OPERATIVNI CILJI (učenec zna)	VSEBINE	POJMI
<ul style="list-style-type: none"> ločiti med posvetno in nabožno umetnostjo, med uradno in zasebno 	umetnost izraža vsebino, idejo	umetnost, umetnik, vzroki za nastanek, vsebinska izpoved, okrasna naloga
<ul style="list-style-type: none"> ločiti med visoko in ljudsko umetnostjo, med industrijsko in množično umetnostjo 	umetnost dosega različne ravni	umetnostna zgodovina etnologija, industrijsko in grafično oblikovanje
<ul style="list-style-type: none"> našteti nekaj večjih vsebinskih sklopov 	opredeljevanje podobe	atribut, simbol
<ul style="list-style-type: none"> pozna celopostavno, doprsno, portretno, zgodovinsko (pripovedno), simbolno podobo človeka 	podoba človeka	portret, skupinski portret, lastna podoba, prikrit avtoportret, karikatura, podoba dela, igre, zgodovinski dogodek, simbolno izražen dogodek
<ul style="list-style-type: none"> opredeliti termin 	žanrska upodobitev	upodobitve vsakdanjika (iz kmetskega, meščanskega, dvornega, vojaškega, otroškega življenja itd.)
<ul style="list-style-type: none"> pozna izvire mitoloških upodobitev 	mitološka upodobitev	Homer (<i>Iliada</i> , <i>Odiseja</i>), Ovid (<i>Metamorfoze</i>), miti, epi, ljudske pripovedke, basni, legende, pravljice, upodobitve antičnih bogov (posamič, dejanja in dogodki), srednjeveški epi (<i>Kralj Matjaž</i> , <i>Kralj Artur</i>), basen o <i>Lisici Zvitorepki</i> , <i>Trnuljčica</i>
<ul style="list-style-type: none"> pozna izvire nabožnih upodobitev 	nabožna upodobitev	vir za krščanske podobe (<i>Sveto pismo</i>) in druge vere (islam, hinduizem, budizem, verovanja starih ljudstev, Egipčanov, Sumercev itd.), neevropskih ljudstev (visoke kulture in naravna ljudstva), podoba boga, svetih oseb, njihovih dejanj, podoba onostranstva (nebes, pekla), podoba svetih krajev in prostorov (mesta, svetišča, cerkve), resničnost in iluzija

<ul style="list-style-type: none"> • pozna različne upodobitve pokrajine, rastlin, živali in posebitve naravnih sil (pojavov) 	upodobitev narave	podoba pokrajine (podeželja, gora, morja-marina), mesta (veduta), podoba rastlin (simbolika rastlin), podoba živali, podoba veselja in posebitve naravnih sil (personifikacije planetov, elementov, vetrov, rek, letnih časov, mesecev itd.)
<ul style="list-style-type: none"> • pozna razlike med realistično in prikrito vsebino • analizira poljubno delo 	prepletanje ikonografskih prvin	realistična, simbolna, prikrita, alegorična upodobitev
<ul style="list-style-type: none"> • razume pomen ohranjanja nepovrženega spomenika 	spreminjanje vsebine	izvirnik, kopija, posnetek, uničenje, poškodovanje, obnavljanje, ohranjanje, varovanje

3.2. ŽIVLJENJE UPODOBLJENO V UMETNOSTI

OPERATIVNI CILJI (učenec zna)	VSEBINE	POJMI
<ul style="list-style-type: none"> • učenec razume odvisnost med družbenim dogajanjem in nastankom umetniškega dela 	družbeni okvir za nastanek umetnine	družba, umetnik, naročnik, občinstvo, navdih
<ul style="list-style-type: none"> • razlikuje med interesi družbe v različnih obdobjih 	zgodovinske, verske okoliščine, umetnikovo osebno raziskovanje, vloga tradicije in posnemanja	primerjave med prevladujočimi motivi v grški, srednjeveški, baročni in sodobni umetnosti
<ul style="list-style-type: none"> • podobe železnodobne družbe 	življenje v prazgodovini	situla iz Vač
<ul style="list-style-type: none"> • spozna način izražanja (ploskoviti slog) 	egipčanska umetnost	piramida, tempelj, stenske slikarije v grobnicah, življenje ob Nilu
<ul style="list-style-type: none"> • spozna cilje in namen umetnosti 	grška umetnost	Atenino svetišče na Akropoli, povorka bogov na frizu
<ul style="list-style-type: none"> • spozna domovanje na podeželju 	rimska umetnost	atrijska hiša v Pompejih, freske, portreti prednikov, Emona, Šempeter

• spozna okolje zgodnjega dvora	preseljujoča se ljudstva	palacij (karolinški čas), oprava, posodje, knjige
• spozna okolje Cerkve		samostan kot samostojno naselje (cerkev, križni hodnik, gospodarska poslopja itd.)
• srednjeveško mesto	meščanstvo poznega srednjega veka	Santoninov opis Škofje Loke in Celja: podobe na freskah 15. stoletja (Hrastovlje, stanovi)
• humanizem (dvori in mesta)	renesansa	freske Andrea Mantegna v Mantovi, podobe notranjščin na Nizozemskem (van Eyck)
• zmagoslavje Cerkve, baročna dramatičnost	barok	iluzionistične poslikave (F. Jelovšek), vladarski portret (Rubens), poveščanje mest in držav (Robba – Vodnjak treh rek)
• protestantske dežele – socialna družba		skupinski portret (bratovščine, cehi – Rembrandt)
• plemstvo v času pred revolucijo	rokoko	razkošje: francoski dvor (Watteau), Benetke (Canaletto)
• kritična, socialna umetnost	revolucije	npr. Delacroix (<i>Pokol na Hiosu</i>)
• slovensko meščanstvo v 19. stoletju	Prešernov čas	Jožef Tominc, Matevž Langus
• povzdignjenje dela	realizem	Gustave Courbet ali Daumier
• mestna idila – podeželska idila	okoli 1900	Claude Monet (<i>Lokvanji</i>), Ivana Kobilca (<i>Poletje</i>)
• vojne, izčrpanost, prenaseljenost	stiske 20. stoletja	ekspresionizem, moderna arhitektura (newyorška veduta)

3.3. OBLIKA IN SLOG

OPERATIVNI CILJI (učenec zna)	VSEBINE	POJMI
• ustvaritev portretnega tipa, stebni red, oblikovanje svetišča	grška umetnost	podoba kurosa, podoba starca, dorski, jonski, korintski steber
• ustvaritev individualne podobe, arhitektura za javno rabo	rimska umetnost	portret posameznika, amfiteatri, akvedukti: lok, obok
• umetnost preseljujočih se ljudstev	zgodnji srednji vek	pleteninasta ornamentika
• gradovi, katedrale	visoki srednji vek – gotika	utrdbena arhitektura, šilasti lok, slikana okna
• iskanje antičnih tradicij	renesansa	renesančni portret, harmonija
• izražanje dramatičnosti	barok	svetlobna nasprotja, razgibanost in barvna živahnost, prostorska iluzija
• oživljanje zgledov iz antike	klasicizem	jasne kompozicije, iskanje antičnih moralnih tipov
• viharna čustvenost	romantika	močni kontrasti, poetičnost v portretu, krajini itd.
• zvestoba naravi	realizem	umirjen, zadržan meščanski portret, podobe skromnega življenja
• seganje k zgodovinskim vzorom in moč ornamenta	okoli 1900	posnemanje historičnih slogov in secesijska lahkotnost
• funkcionalizem in umetnost po impresionizmu	modernizmi	sodobna arhitektura, ekspresionizem, kubizem, nadrealizem

Razlagalna opomba h "umetnostni" oz. "zgodovinski skici"

Primer A: konec 15. stoletja: turški vpadi in Jurčičev *Jurij Kozjak*, Santoninov popotni dnevnik in njegovi zapisi o uničenih umetninah, poslikava cerkve v Hrastovljah in mrtvaški ples oz. cerkev na Muljavi in slikarstvo Janeza Ljubljanskega, življenje, kakor ga vidimo upodobljenega na slikah in kakor ga spoznavamo npr. iz lončenine (škofjeloška keramika, pečnice z naših gradov itd.).

Primer B: Prešernove *Poezije*, prijatelji Franceta Prešerna in njihovi portreti (Langus, Stroy itd.), upodobitev Primicove Julije, meščanstvo sredine 19. stoletja na slikah in grafikah, kaj so brali in kakšno glasbo so poslušali; plesna kultura.

4 SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Predmet gradi na učenčevem predznanju, pridobljenem pri pouku drugih (obveznih) predmetov, in na njegovem vizualnem spominu, na poznavanju spomenikov, predstavljenih v učbenikih in drugih knjigah ter revijah, v njegovem domačem kraju in širšem okolju, oz. so mu znani z video in TV posnetkov, z razstav in javnih predstavitev. Pomembno je spodbujanje njihovega zanimanja in radovednosti. Učenci bodo povečevali svoje receptivne sposobnosti, če bodo imeli dovolj možnosti za dialoško preverjanje svojih mnenj in pogledov.

Učni načrt je zasnovan tematsko in snov vsakega leta je samostojna vsebinska celota, ki se najbolje izrazi v povezavi snovi vseh treh razredov ter ob sklicevanju na znanje, ki ga učenci pridobivajo pri drugih predmetih, zlasti humanističnih. Vsebine so razporejene tako, da lahko učenci najprej spoznavajo in razumejo konkretne vsebine (*Kaj nam govorijo umetnine*), nato sociološko-antropološke okoliščine ljudi, ki so umetnost ustvarili in jo uživali v času nastanka (*Življenje upodobljeno v umetnosti*) in estetska merila, ki opredeljujejo umetnost v Evropi in Sloveniji (*Oblika in slog*).

Z večkratno obravnavo temeljnih pojmov in obdobj oz. spomenikov na več ravneh in v različnih povezavah je mogoče zagotoviti večjo trajnost znanja. S sklicevanjem na vpliven zgodovinski dogodek, z navajanjem odlomka ali naslova splošno znanega književnega ali glasbenega dela, dobijo tudi spomeniki likovne umetnosti svoj bivanjski status, s tem pa spoznajo tudi osebe, ki so jih bodisi ustvarile ali so živele v določenem obdobju.

Učenci naj smoter svojega predmeta prepoznajo tudi v tem, da svoja spoznanja oblikujejo v javne predstavitve doživetij (plakati, poročila o obiskih razstav, poročila o novih umetniških odkritjih itd) oz. naj predstavijo svoje poglede na izbrane umetnine, umetnike (pripravijo razstavo s katalogom, vodstvo po razstavi ...).

V 7. razredu, ko se spoznavajo s temeljnimi ikonografskimi pojmi (portret, pokrajina, tihožitje ...) naj se preskusijo z ubesedenjem likovne analize (kompozicija in kompozicijski elementi), v 8. razredu, ko se spoznavajo z okoliščinami nastanka in umetnostnim slogom kot slogom družbe, pa naj se preskusijo v predstavitvi 'zgodovinske skice' (primerjaj razlagalno opombo). V 9. razredu, ko se spoznavajo z osnovami stilistike, naj spoznanja pri pouku analiziranih spomenikov prenesejo na sorodne stvaritve, izbrane bodisi iz Slovenije ali širšega okolja.

V vsakem razredu je mogoče zasnovati projektno delo, ki naj motivira učence pri pridobivanju novih spoznanj, vrednotenj, razmišljanj, jih izzove k iskanju odgovorov na vsebine, ki jih sporočajo umetnine, k iskanju predstave o celovitosti spomenikov, o poškodbah in propadanju ter ohranjanju, obnavljanju, spoštovanju.

Priprava na javne predstavitve naj bo dovolj temeljita razprava o izbrani temi.

Naloge naj bodo primerno zahtevne, predvsem pa zanimive.

Dobro dopolnilo in avtentičen učni pripomoček, ki si ga lahko omisli vsak učenec, je mapa z izrezki iz časopisov, revij, koledarjev, kamor si učenec pripiše podatke o avtorju in delu.

MEDPREDMETNE POVEZAVE

Umetnostna zgodovina je po svoji naravi tesno povezana s številnimi drugimi predmeti in znanjem, ki je tudi sestavina drugih predmetov (npr. filozofija, sociologija). Velik del umetnostnozgodovinskih vsebin se zliva v eno s področji arheologije in etnologije in ju v delu predlaganih vsebin tudi zastopa.

Prek sklopa vsebinskih predstavitev (1/3) je predmet tesno povezan z zgodovino književnosti Slovencev in drugih narodov (grška, rimska, angleška, francoska, italijanska, nemška itd.) ter občo zgodovino in zgodovino verstev, ker so te vsebine z različno umetniško močjo upodobljene in o njih govori umetnostna zgodovina z ikonografskega in ikonološkega vidika. Primerno je, da so nekatere umetnostnozgodovinske teme pospremljene s kratkimi odlomki znanih besedil.

Prek zgodovinskih predstavitev, ki govorijo o družbi, kakor se zrcali v umetnosti (2/3), in sklopa slogovne analize (3/3), pa je predmet povezan z zgodovino (posredno obnavlja zgodovinske vsebine in predvideva okvirno poznavanje zgodovinskih dogodkov) in zemljepisom (predvideva predstave o pokrajini, ki je zibelka sloga, minimalno predstavo o mestu, kjer je osrednji spomenik) itd. Umetnostna zgodovina kot izbirni predmet podaja nekatere ključne oz. povedne podobe človeka v njegovem življenju skozi različna obdobja in kot pripadnika različnih stanov, pri raznolikih veseljih in žalostih, tako da se lahko opira na informacije iz skoraj vseh predmetov in na učenčeve osebne izkušnje pri stikih z umetniškimi stvaritvami.

